

Karaliaus Vladislovo IV Vazos mirties Merkinėje aprašymas¹

Gerasis Dievas panoro šviesiausiąjį mūsų karalių Vladislovą IV iš netvaraus pasaulio perkelti į geresniąją karalystę ir skirti nemirtingumo skeptrą. Aš labai rūpestingai ir nuosekliai surašysiu didžiai sielvartingą pasakojimą ir tiksliai išdėstysiu tai, ką akivaizdžiai savo akimis mačiau bei savo ausimis girdėjau ta pačia tvarka, kaip vyko; ne dėl to, kad norėčiau vėl sukelti² ir atnaujinti liūdesį, bet kadangi tikiuosi būsiant taip, jog dėl tokio kruopštumo kitais atžvilgiais gedulingas pasakojimas gali turėti nemenką dalį įsimaišiusios paguodos.

Prieš keturias dienas iš Vilniaus išvykę į Merkinę³, po to, kai jau atvykome, vieną dieną paskyrėme poilsui. Rytojaus dieną, kuri buvo šio (gegužės) mėnesio 4-oji, karalius, prieš saulėtekį guviai į laukus išvykęs su medžiotojų būriais, nuo pat ankstaus ryto nesiliovė medžioti tol, kol artėjantis saulėlydis privertė sustoti.

Received: 05/03/2024. **Accepted:** 29/04/2024.

Copyright © 2024 Mintautas Čiurinskas. Published by the Institute of Lithuanian Literature and Folklore Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

---

¹ Tai šiai publikacijai adaptuotas pavadinimas. Aprašymo pavadinimas publikacijoje, kuria remiamasi (toliau – orig. publ.), jos parengėjo suformuluotas taip: „Opis zgonu Króla Władysława IV w Merczu. Około 20 Maja 1648“ („Karaliaus Vladislovo IV mirties Merkinėje aprašymas. Apie 1648 m. gegužės 20 d.“). Aprašymo pavadinimas rankraštyje: „Descriptio Mortis Regiae facta [!] die 20 Mai[i] Anno 1648 Mercij“ („Karaliaus mirties aprašymas, parengtas (?) 1648 m. gegužės 20 d. Merkinėje“) – Biblioteka Naukowa PAU i PAN, b. 2254, l. 100r (toliau – „rankr.“)

² Orig. publ.: innovare. Rankr.: inuocare.

³ Orig. publ.: Meretium. Rankr.: Mercium.

Tuometinis smarkus ir siautulingas ir po tokios daugybės ligų (dar ir dėl jo kūno viršsvorio) anaip tol netinkamas judrumas, manoma, ir suteikė progą bei priežastį, lėmusią mirtį. Nes išties tuo vežimu medžioti buvo važiuojama per bekeles su tokiu užsidegimu, kad kai važnyčiotojas iš pagarbos jo didenybei nepakankamai drąsiai karalių vežė aplenkdamas griovius, akmenis, kelmus, pats karalius, išmetęs žmogų iš vežimo, pasičiupo vadeles ir smagiai pasidavęs įkarščiui, jokiais sąlygomis nemažindamas greičio negailėjo nei vežimo, nei savęs paties⁴. Antrą valandą po vidurnakčio pradėjo ryškėti užgaidos pašėlioti pasekmės. Ir visų pirma nepaprastai kamavosi suremtas inkstų skausmų. Tą dieną maudymasis vonioje du ar tris kartus neišjudino nei [inkstų] akmens, nei pašalino skausmus, tik kaitinimu dar labiau paskatino. Tačiau antroji diena atrodė kiek geresnė ir jau buvo numatoma nauja išvyka su medžiotojais, nors tuo pat metu nuolat nepakenčiamai džiūvo burna ir nepraejo tam tikras šleikštulys bei nenoras valgyti.

To paties gegužės mėnesio septintąją dieną sukilo dar smarkesnis inkstų ir visų vidurių skausmas, po kurio skrandį ir vidurius bei visą kūną supurtė traukuliai dėl nepaprastai stiprių pastangų vėmti ir kas valandą, kaip atrodė, vis labiau įsišėlstanti visų gyvybinių pajėgų kova⁵.

Dėl tokio smarkaus organų sutrikimo, regis, buvo sukilę maištauti visi skysčiai, susikaupę didžiuliame kūne, visa drumstėsi ir maišėsi, o didžiausias „maišto“ židinyt tuomet jau išimetė į skrandį. Išties akivaizdžiais požymiais pasireiškė karštligė – galvos skausmu, karščiu, troškuliu, nemiga, šleikštuliu ir kitais panašaus pobūdžio [simptomais]. Todėl visos priemonės, taikytos nuo inkstų skausmų, buvo taip saikingai derinamos, kad kartu kovotų ir su karštine, ir su akmenlige.

Aštuntąją mėnesio dieną, kadangi liga sustiprėjo, buvo atverta vena ir nuleista daug kraujo – tokio ryškaus, kad niekad iki tol daug metų neteko matyti geresnio. Mat nors iš pirmosios venos tekėjo šiek tiek sumišęs su gendančiomis gleivėmis, tačiau iš trijų kitų ištekintas buvo toks švarus, kad iš to

---

⁴ Rankr. su specialiu ženklu šioje vietoje virš eilutės įterpta frazė (nubraukta ir pakartota puslapio apačioje), kuri neperteikta orig. publ. Deja, paskutiniai du jos žodžiai turimoje rankraščio kopijoje neįskaitomi: „Postquam ex venatione redijt alia mox re {... ...}“ („Po to, kai iš medžioklės sugrįžo, greitai kita...“).

⁵ Orig. publ.: in horas aucta conflictatione. Rankr: in horas immi[nen]ti conflictatione („grėsminga kova“).

gydytojams buvo labai lengva padaryti išvadą, jog ta karštinė kilo ne iš paties venose susikaupusio kraujo, bet už kraujagyslių ribų, uždegimui šėlstant kažkur kokiame nors į bloga pakitusiame ir pagedusiame ar net kenksmingame skystyje, ir pirmiausia uždegimui prasidėjus nuo skrandyje buvusios tulžies.

Tą nuomonę patvirtino menkesniųjų simptomų stiprėjimas. Nes nors tas kraujo nuleidimas ir būtų buvęs naudingas bei pateisinamas pleuros atžvilgiu, tačiau po jo negalavimai nenurimo, bet labai sustiprėjo; iš jų svarbiausias, atrodė, buvo sunkus ir bet kokios karštinės metu pavojingas žagsulys. Taigi dabar, kai matėme, jog kas valandą negalia vis didėja, pajutome, jog atėjo laikas pasirūpinti Dievo maloningumu ir vietoje žmoniškųjų gamtos ar dirbtinių vaistų šauktis geresnės pagalbos iš dangaus.

Taigi tuomet Šviesiausiasis karalius duodamas didžiausius įžadus meldė tų dalykų, kurie visų pirma buvo susiję su tuo, jog, kad ir kiek būtų likę gyvenimo – ar jam greitai būtų užbrėžta riba, ar būtų pratęstas ilgiausiems metams, – visa tai visiškai būtų palikta nuolatinėms nuolankioms maldoms ir priskirta Dievo garbei.

O tuo tarpu neliko nepadaryta nieko, kas priklauso nuo žmogiško stropumo, nes nuolatos abi dienas buvo duodami gerti kuo tinkamiausi ir geriausi (kaip manė gydytojai) vaistai; vis dėlto karštinė nesiliovė, žagsulys darėsi kas kart dažnesnis ir smarkesnis. O tuomet dėl akivaizdžių ženklų šviesiausiasis karalius buvo įspėtas dėl pavojaus ir keliais žodžiais paragintas laiku atlikti šventąją išpažintį. Jis noriai sutiko ir nedelsė. Susitelkė šitam veiksmui ir neatidėliodamas ėmėsi vykdyti po vakarykščio paraginimo kilusį pasiryžimą. Vos galima apsaityti, su kokiu kenčiančios sielos nusiteikimu, su kokiais atsidūsėjimais, su kokiomis gausiomis ašaromis priėmė tą švenčiausiąjį Susitaikymo Sakramentą. Iš karto pageidavo būti sustiprintas švenčiausiuoju viatiku⁶, bet trukdė tas smarkus žagsulys, aiškiai gresiantis tuo, kad Viešpaties Kūnui gali būti parodyta nepagarba.

Visiems nepaprastą nerimą kėlė net ir nedidelis atidėliojimas esant pakankamai dideliam pavojui. Taigi iš baimės gydytojai buvo raginami pasistengti ir buvo jų kuo primygtiniausiai paprašyta, kad jeigu tik įmanoma, apmaldytų žagsulį. Ir jie dėjo visokeriopas pastangas dar ir dėl to, jog ir patys savo akimis matė, kad dėl to įsismarkaujančio žagsulio kyla pirmučiausias ir tiesiog

⁶ T. y. atneštu Švenčiausiuoju Sakramentu.

didžiausias pavojus, ir manė, kad vargu ar karalius, nors ir kiek turėtų jėgų, galės išgyventi taip žagsėdamas bent vieną ar dvi dienas.

Todėl nukreipė visą savo rūpestį į tai, kad išlaisvintų skrandį nuo tos pra-
gaištingos bėdos, tai yra nuo uždegimo, tulžies, sutekėjusios arba į skrandžio
apačią, arba įsimetusios jo šonuose. Nes buvo kuo akivaizdžiausiai matyti,
jog vien nuo jos kyla nuodingi garai, kurie garuodami aukštyn virš skrandžio
angos savo aštriu kvapu sukelia tuos žagsėjimus ir blogai veikia visą kūną.
O kadangi tuštinimasis ankstesniais atvejais neturėjo jokio poveikio, visų su-
tarimu buvo nuspręsta, kad reikia duoti vėmimą skatinančių vaistų. Tuo tikslu
Antanas Krautas (*Anthonius Crauth*) pasitelkė metalų kroką⁷. Bet prigimties
dėsniai suveikė taip palankiai, kad vaistas atvėrė kitą kelią. Nes visa ta susi-
kaupusi sugedusi tulžis, kurios buvo išties daug, ne vėmimo, bet paprastesniu
viduriavimo keliu pasišalino taip gausiai, kad net kelė nusistebėjimą ir kažkokį
siaubą, tačiau akivaizdžiai su nauda. Nes greitai, po vienos kitos valandos, tas
smarkus iki pykinimo žagsulys apmalšo ir pagaliau liovėsi⁸. Vis dėlto, nors vos
per keletą valandų pasišalino tokia gausybė deginančios tulžies ir toliau dar
daugiau nuolat pasišalindavo tuštinantis, tačiau sunki padėtis tęsėsi, nes dar
smarkesnis už rimstantį žagsulį karščiaavimas nuo skrandžio uždegimo nesi-
liovė smarkiai kenkti pačiai širdžiai ir kenčiantįjį artinti prie mirties.

Taigi, kai viso žmogiško išmanymo akivaizdžiai ėmė nebeužtekti, vėl im-
tasi dangiškų vaistų, ir penitentas, dar kartą sužadinęs gailestį, buvo visiškai

⁷ Arba metalų šafraną. Orig. *Crocus metallorum*. Taip turbūt įvardytas preparatas iš pusmetalio stibio. Tuometėje medicinoje jis naudotas kaip priemonė radikaliai žarnyno išvalymui (su-
kelianti vėmimą ir viduriavimą). Kartais vartotas sumaišytas su vynu, vandeniu, cukrumi ar
pan., o kartais net naudota išlieta iš stibio daugkartinio panaudojimo „amžinybės piliulė“. Taip
pat *crocus metallorum* galėjo būti medicinoje naudota rudos spalvos medžiaga, susidaranti
sulydant sierą su šarmų karbonatais (ypač kalio) ir esmės susidedanti iš šarminių sulfidų.
Vladislovo Vazos atveju buvo sugirdyti net devyni preparato žirneliai kiaušinio trynyje.
Gydytojas Vorbekas-Letovas dėl šios vaistinės priemonės, paimtos ne iš valdovo vaistinės,
bet iš nepažįstamo vietinio gydytojo, panaudojimo kritikavo savo kolegą Krautą ir laikė
šį gydymo būdą netinkamu, lėmusiu karaliaus sveikatos pablogėjimą. Apie šį epizodą jis
pasakoja tokiais žodžiais: *gdy mu inszego ratunku dać nie umiał albo nie chciał doctor
Casparus Krafft, kolega mój, dać g ziarn antimonii praeparati in ovo sorbili, jeszczce nie z
apteki JKMci, bo Hecker aptekarz królewski nie miał, ale [z] szkatuły cyrulika niejakiegoż,
Bóg wie jakiej preparacji*. Maciej Vorbek-Lettow, *op. cit.*, p. 151.

⁸ Čia įterptinas orig. publ. praleistas rankraščio sakinyss: „Noxque in spem omnes erexit,
integrae ac faustae meliorationis“ – „O naktis visiems sužadino viltį, kad [sveikata] visiškai
ir laimingai pasitaisys“.

pasiruošęs ir tinkamai nusiteikęs priimti Šventąją Komuniją. Tuomet išganingi atodūsiai kilo tiek iš jo kūno, tiek iš dvasios, nes jautė, kad jį pasitinka ir vainikuoja didis Dievo gailestingumas. [Visi dalyvavę galėjo matyti,] kokiais atodūsiiais jis siekė atsiduoti dieviškai malonei ir būti jos apglėbtas, kokiais žodžiais ir maldingais afektais paliudijo karštą norą susitaikyti su Dievu, kokiomis meilės liepsnomis Dievui, tokiam gailestingam jo atžvilgiu ir be galo geram, koku dideliu įkarščiu Jį garbinti degė, kaip kilniais pasiryžimais siekė išreikšti nuolankumą Dievui ir šventiesiems.

Per pačias jo akivaizdoje aukojamas Mišias, kurių ligonis klausė iš lovos, buvo giliai pasinėręs į malda, nuolat iš savo Teisėjo prašydamas Jo didybės akivaizdoje to vienintelio dalyko, kad, gailestingai suteikęs nuodėmių atleidimą, suteiktų palaimintą gyvenimo pabaigą. O po to, kai priėmė viatiką⁹, nebenorėjo, kad būtų daroma ar sakoma niekas, kas nebūtų susiję su kitu, geresniuoju, gyvenimu. Apie šį perėjimą mąstė su tokia dvasios ramybe, kad visiškai nebuvo galima pastebėti jokio, net menkiausio, baimingumo ženklo, nors iš karto po to, kai tik atgulė, tarsi dievišku įkvėpimu pranašaudamas ateitį iš anksto nusakė, kad, be abejonės, ši liga bus paskutinė. Toliau jau niekas jo, besimeldžiančio ar apmąstančio dieviškuosius dalykus, sielos neglostė maloniau nei nukryžiuoto Išganytojo minėjimas ir kreipiniai į Dievo Gimdytoją Mariją. Jos šimtus tūkstančius kartų jis šaukėsi kaip savo Valdovės, jos – kaip aukščiausios Geradarės, jos – kaip vienintelės Motinos, ir spaudžiamam didžiausių skausmų niekas iš jo lūpų neišsprūdo dažniau nei „Jėzau Marija“. Taigi šių, jau paskutinių, ligos teikiamų kančių metu kiekvienas turėjo galimybę patvirtinti jau anksčiau, kitomis aplinkybėmis, atsiradusį įsitikinimą dėl nepaprastos mūsų karaliaus meilės ir įstabaus maldingumo Dievo Motinai. Pačiame šio valdovo didžiai girtiname pavyzdyje galima buvo matyti, kaip gali sustiprėti gerasis pasitikėjimas kiekvienam mirtingajam, meldžiančiam Dievo gailestingumo per Gailestingumo Motiną. Tvirtai esu įsitikinęs, kad visus šiuos malonių „pleistrus“ ir tokį didų dangiškojo gailestingumo srautą, kurių iš Dievo maloningumo gausiai buvo teikiama karaliui šios ligos bei paskutinių grumtynių metu, vertai reikia priskirti Dievo Motinos globai ir maldoms.

Priėmęs Šventąją Komuniją ištisas tris dienas permainingai grūmėsi su liga ir skausmais nuolat, greta esančiųjų nevilčiai, jų įveikiamas. Po to, kai

⁹ T. y. Švenčiausiąjį Sakramentą, atneštą ligoniui mirties pavojuje.

dėl užsitęsusios kovos reikšminga tiek kūno, tiek dvasinė permaina vargiai bežadėjo ką nors gero, tai viltis, tai baimė keisdavo viena kitą, kol dėl ilgalaikių grumtynių sunykusios ir visai apleidusios jėgos mums visiškai nepaliko geros vilties, kad ku nors galėtų padėti gamta ar gydymo menas.

Taigi kilo mintis, kad priartėjo valanda, kai pridera kovojantį krikščionį patepti gailestingumo aliejumi. Kaip paskutinioji ir brangiausioji priemonė buvo atneštas indelis su malonės mira, idant būtų suteiktas patepimo sakramentas – vos galima apsaugoti, kaip ligonis iš karto ku karščiausiai prabilo žodžiais, kuriais iš visos širdies prašėsi šio paskutiniojo vaisto nuo mūsų laikinumo.

Tai buvo nedelsiant įvykdyta, prieš tai atlikus (o tai jau buvo padaryta trečią kartą) sakramentinę išpažintį. Šias sakramentines apeigas priėmė ku aiškiausios sąmonės ir su ypatingu dvasiniu pasiskoningimu, o kai jau kiti dalykai buvo įvykdyti, į dešinę paėmęs šventąją žvakę ir laikydamas pakeltą į viršų viešai paliudijo, kad iki pat paskutinio atodūσιο nepriekaištingai išlaikė tvirtą šventąjį tikėjimą. Po to ištiesęs rankas ir virpant veidui sugriebė nukryžiuotojo atvaizdą¹⁰ ir pats priglaudė sau prie krūtinės, kryžiumi sudėjęs rankas virš to atvaizdo, tuo metu su didžiomis dvasios pastangomis šaukdamas tuos vieninteliuos žodžius: „mano mieliausias, mano mieliausias!“

Negali čia likti nepaminėtas tas prakilnūs veiksmas, kad gerasis valdovas prieš jam suteikiant patepimą parodė puikų krikščioniškojo kuklumo ir karališko pamaldumo pavyzdį – atlikęs šventą išpažintį (kurią jau minėjau), tarp kitų šventų į Dievą nukreiptų afektų, negalėdamas sulaukyti dvasinio įkarščio: „O kaip norėčiau, – tarė, – kad visas pasaulis galėtų stebėti reginį, kuriame tarsi veidrodyje visi ir kiekvienas pamatytų, ką nuostabaus man parodė Dievas! Ir pirmiausia manyje akimis tepamato, rankomis tepaliečia, kokia yra žmogiškųjų dalykų ir dabartinio gyvenimo bei visos didybės tuštybė. Pagaliau iš mano pavyzdžio tesupranta, koks didis yra gerojo galingojo Dievo vienam nusidėjėliui parodomas gailestingumas ir maloningumas.“ Ir norėjo, kad šitai būtų aiškiai pakartota tais pačiais žodžiais visam aplink sustojusių būriui: tai ir buvo padaryta ir didžiai sujaudino širdis.

O kai atėjo paskutinioji naktis (kuri buvo tarp gegužės devynioliktosios ir dvidešimtosios), apie vienuoliktą valandą buvo galima atpažinti aiškius

---

¹⁰ T. y. krucifiksą.

beblėstančios gyvybės požymius. Taigi tuomet atviriau buvo atsidėta maldoms ir kitoms krikščioniškąjį maldingumą skatinančioms praktikoms, kuriomis buvo sustiprintas prieš išėjimo neišvengiamybę. Na o pirmiausia, mat nors buvo visiškai sąmoningas, tačiau nebepajėgė pakankamai sklandžiai tarti žodžių, jis, prispaudęs [prie krūtinės] ranką, tokiu ženklu paprašė paskutinio atleidimo už nuodėmes, ir šis buvo suteiktas kartu su gausiausiomis atlaidų, kurie buvo išvardyti, malonėmis.

Po to ištisas dvi valandas ir daugiau mes, tie, kurie stovėjome šalia, karštai meldėme Dievo gailestingumo; o pats tyliai pritardavo, ir kai dažnai ir vis dažniau būdavo priduriama tai, ką [maldose] reikia pridurti dėl mirštančiojo, kiekvieną tokį dalyką priimdavo su ypatingu dvasiniu užsidegimu ir kartkartėmis išstardavo švenčiausius žodžius: „Jėzau Marija.“

Pagaliau prieš antrą valandą po vidurnakčio, kai tarė šiuos žodžius iš besitęsiančios maldos: „Gerasis Jėzau, į tavo rankas atiduodu savo dvasią“, kuo saldžiausiai iškvėpė sielą, visiems, kas tik dalyvavo, stebintis tąja kūno ir dvasios ramybe bei atvirai skelbiant, jog vargu ar kada jie matę žmogų saldžiau iškvepiant paskutinį kvapą ir tarsi užmiegant.

Po vidurdienio atlikus kūno skrodimą galima buvo matyti akivaizdžią mirties priežastį iš dalies – kairiajame inkste, kuris, koks buvo likęs, buvo bjauriai supuvęs ir buvo ne kas kita kaip vienos gleivės ir puvėsiai, o iš dalies ir labiausiai – skrandyje, kurio dugne ir apatinėje angoje telkšojo nemaža dalis stebėtinai tamsios tulžies. Jau vienos iš tų [priežasčių] galėjo užtekti.

Belieka mums nuolankiai nulenksti galvas prieš Dievo Apvaizdą. Vis dėlto netektis, kurią patiriame praradę tokį didį valdovą, yra nepaprastai didelė. Tačiau asmeninis gedulas patiria tam tikrą paguodą, kai atsimename tokį palaimintą iškeliavimą. Nėra reikalo, kad visi norėtume guostis gausiais žodžiais, ypač kadangi žinau, jog tam tikras trumpiausias kelias į paguodą yra duoti valią sielvartui ir ašaroms.

Versta iš: „Opis zgonu Króla Władysława IV w Mereczu. Około 20 Maja 1648“, in: *Jakuba Michałowskiego wojskiego lubelskiego a później kasztelana bieckiego Księga pamiętnicza z dawnego rękopisma [...], wydana staraniem i nakładem C. K. Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, w Krakowie: w Drukarni C. K. Uniwersytetu, 1864, p. 10–16.*

VLADISLOVO VAZOS MIRTIES APRAŠYMAS ALBERTO
 STANISLOVO RADVILOS ATSIMINIMUOSE APIE ĮVYKIUS
 LENKIJOJE (*MEMORIALE RERUM GESTARUM IN POLONIA*)

O gegužės 20-tą dieną Karalystę apgaubė antras¹¹ didis sielvartas. Karalius su karaliene, kuri paskutinę balandžio dieną susirgo karštine (o ši kartais vargšę karalienę kankindavo šešiolika valandų), buvo priverstas pasilikti Merkinėje. Ir štai karalius ėmė kentėti nuo akmenligės, o po to prasidėjo pavojingas karščiavimas. Galbūt dėl to, kad gydytojai nesuskubo greitai imtis priemonių, šis taip sustiprėjo, kad [karalius] pamažu ėmė visai netekti jėgų. Taigi greitomis pasiunčia žinią, kad atvyktų LDK pakancleris¹². Kai šis atvyko, sakoma, karalius į jį kreipėsi: „Ar gali atsirasti toks žmogus, kuris dar galėtų mane išgydyti ir grąžinti sveikatą?“ Bet tokio neatsirado, nes Dievo valia susiklostė kitaip. Mat labai nusilpo ir vos galėjo nuryti su didžiausiomis pastangomis. Po to prisidėjo daug simptomų, kurie, mokytų gydytojų nuomone, karalių pasmerkė mirčiai. Tuomet karalius liepia pakviesti Chelmo vyskupą Pstrokonskį¹³, kuriam perdavė testamentą ir dokumentus, o kartu ir tėvo Zigmanto III testamentą. Kai pakancleris paklausė, ar leidžia užantspauduoti LDK antspaudu, karalius pritarė, nes prieš tai buvo užantspaudavęs asmeniniu antspaudu. Blogiausiai atveju nurodė išdą atiduoti išdo valdytojui ir perdavė dar kartą Karalystės antspaudu užantspauduotą testamentą. Taigi tą dieną sustiprintas išpažintimi ir Komunija ir tėvo Šionhofo¹⁴ iš Jėzaus Draugijos parengtas mirčiai, dalyvaujant Chelmo vyskupui, LDK pakancleriui ir išdininkui¹⁵, LDK referendoriui¹⁶, abiejų tautų pakamariams¹⁷ ir kambariniams, po vidurnakčio praėjus dviem

¹¹ Prieš tai aprašyta, kaip prasidėjus sukilimui beveik tuo pačiu metu (gegužės 15–16 d.) kazokai, vadovaujami Bogdano Chmielnickio, sutriuškino Lenkijos kariuomenę prie Geltonųjų Vandenų.

¹² Kazimieras Leonas Sapiega.

¹³ Chelmo vyskupas Stanislovas Pstrokonskis.

¹⁴ Karaliaus nuodėmklausys jėzuitas Grigalius Šionhofas (lenk. Grzegorz Shoenhoff).

¹⁵ LDK išdininkas Mikalojus Gedeonas Trizna.

¹⁶ Radvilos *Memoriale* publikacijoje nurodyta, kad tai buvęs LDK dvasinis referendorius Pranciškus Dolmat-Isaikovskis (lenk. Franciszek Dolmat-Isajkowski; Isaykowski), žr. Albrycht Stanisław Radziwiłł, *op. cit.*, t. 4, p. 15.

¹⁷ Lenkijos Karalystės pakamaris Samuelis Rilskis (lenk. Samuel Rylski), LDK pakamaris Feliksas Jonas Pacas.

valandoms ir beveik dviem ketvirčiams, visiems šalia stovėjusiems išgyvenant liūdesį ir patiriant Dievo teikiamą pamokomą pavyzdį, ramiai Tam, iš Kurio buvo gavęs, atidavė dvasią; tebūnie palaimintas jo atminimas.

Karalienė nieko nežinojo apie karaliaus mirtį ir būdama nusilpusi dėl karštinės negalėjo lankyti karaliaus visos ligos metu. Ir net nuo karaliaus mirties praėjus dviem valandoms ją ištiko įprastas priepuolis. Kadangi nebuvo kitų pareigūnų, LDK referendorius pasiuntė skubią žinią arkivyskupui¹⁸ ir Karalystės bei LDK tribunolo teismams, kad karalius mirė, ir [klausė], ar mirusio kūno dėl didesnio didingumo nereikėtų pervežti į Gardiną; tai ir buvo padaryta. Tuomet taip pat nuo karalienės nebebuvo galima nuslėpti mirties – ji stipriai susisielojo ir tik kitą mėnesį pasveiko, tačiau nevisiškai.

Versta iš: Albrycht Stanisław Radziwiłł, *Memoriale rerum gestarum in Polonia. 1632–1656*, t. 4: 1648–1656, opracowali Adam Przyboś i Roman Źelewski, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1974, p. 15.

Iš lotynų kalbos vertė

MINTAUTAS ČIURINSKAS

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

<https://ror.org/05ogfgn67>

ciurinkas@liti.lt

<https://orcid.org/0000-0003-2146-9652>

---

¹⁸ Motiejus Liubienskis (lenk. Maciej Lubieński).